

HELA VÄRLDENS SKOLMAT

Skolmaterial
Årskurs 1–6

HELA VÄRLDENS SKOLMAT

TILL DIG SOM ÄR PEDAGOG

Här i Sverige är skolmaten en självklarhet, men i många länder är det annorlunda. Inte bara när det gäller vad vi äter, utan också hur matsalarna fungerar och vem som betalar. I det här materialet får eleverna lära sig mer om skollunchen ur ett globalt, historiskt och näringsmässigt perspektiv. Uppgifterna berör hållbarhet, geografi och hälsa.

Materialet är framtaget av Arla i samarbete med pedagoger. Det är anpassat för årskurs 1–6 indelat in i tre olika uppgiftssektioner. På det viset blir det lättare att individanpassa undervisningen och välja uppgifter på rätt nivå.

Inled gärna undervisningen med en introduktion om skolmaten både i Sverige och ur ett globalt perspektiv. Det ger eleverna en tydlig utgångspunkt till de olika övningarna.

VAD SÄGER LÄROPLANEN?

Skolans uppdrag

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv.

Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.

Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Kunskaper

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola

- kan samspela i möten med andra människor utifrån kunskap om likheter och olikheter i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia,
- har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället,
- kan använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande.

FAKTA

SKOLMATEN I SVERIGE

I Sverige började man redan i slutet av 1800-talet servera lunch, men i början var det främst till fattiga barn. Då bestod lunchen ofta av gröt med mjölk. År 1946 bestämde riksdagen att skolorna skulle få ekonomiskt stöd för att servera lagad mat med bra näringsinnehåll. Eleverna skulle få en varmrätt, ett glas mjölk samt bröd och smör. Med åren har skollunchen blivit viktigare och idag är det lagstadgat att den alltid ska vara gratis och hålla en hög kvalitet.

Gratis lagad skolmat serveras idag faktiskt bara i Sverige, Finland och Estland. I många andra länder finns skolmat, men den kostar pengar. Det är också vanligt att eleverna får ta med sig egen lunch hemifrån.

Skolmatsedel 1950-tal

Måndag: Inlagd sill med potatis, rödbetor.

Tisdag: Fläskkorv med potatis eller potatismos, äpple eller apelsin.

Onsdag: Blodpudding med vitkål i lingonsylt.

Torsdag: Strömming och potatis.

Fredag: Köttsoffa, smörgås med mjukost.

Lördag: Risgrynsgröt med saftsås, 2 mjuka smörgåsar med pålägg.

MJÖLK I SKOLAN

Att servera mjölk till skolmaten är något som många länder har gemensamt. För att uppmärksamma mjölkens betydelse för att främja bra matvanor och undvika undernäring, har FAO (FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation) skapat Skolmjölkens dag. Dagen firas runt om i världen den sista onsdagen i september.

HÅLLBARA MATVANOR

Vad vi äter har stor betydelse både för oss själva och för planeten. För att äta hälsosamt finns det framför allt tre grundläggande råd att följa. De handlar om att äta mer mat från växtriket, att äta lagom mycket och att äta varierat. Då får kroppen i sig allt den behöver och risken minskar att få i sig för mycket av något enskilt ämne.

Vår mat påverkar också miljön. Eftersom det går åt stora naturresurser för att framställa mat är det viktigt att den inte kastas i onödan. Genom att minska matsvinnet kan maten räcka till fler, samtidigt som vi gör en insats för klimatet och naturen.

**ENLIGT LIVSMEDELSVERKETS
MÅLTIDSMODELL SKA SKOL-
MÅLTIDEN VARA INTEGRERAD
I UNDERVISNINGEN. DETTA
MATERIAL ÄR TÄNKTT ATT
UNDERLÄTTA JUST DET.**

KORT OM ELEVUPPGIFTERNA

VAD ÄTER BARN I ANDRA LÄNDER?

Med hjälp av tio olika maträtter kan ni prata om vad som kan serveras i andra länder. Börja gärna att tillsammans diskutera en av maträtterna.

Förslag på diskussionsfrågor:

- Vilka ingredienser kan ni se? Skriv gärna upp dem på tavlan.
- Vad kommer från djur?
- Vad kommer från växter?
- Är det någon som smakat rätten?

Låt sedan eleverna arbeta i par med övriga maträtter, där de får diskutera innehållet på tallriken och gissa vilket land rätten kommer från. Avslutningsvis kan eleverna redovisa parvis för varandra, eller inför hela klassen.

Rätt svar till "Vad äter barn i andra länder?"

- Daal – Indien
- Cazuela de Ave – Chile
- La Bandera Dominicana – Dominikanska republiken
- Doro Wat – Etiopien
- Souvlaki – Grekland
- Empanadas – Argentina,
- Tortilla – Spanien
- Plokk Fiskur – Island
- Corn Dogs – USA
- Tom Yum Gai – Thailand

SKOLMATEN I SVERIGE

Innan eleverna får upptäcka andra länder tar vi upp skolmaten i Sverige. Här finns möjlighet för eleverna att diskutera, rita/måla och skriva ett svar på Navins brev.

UPPTÄCK ANDRA LÄNDER

I den första uppgiften fick eleverna titta på maträtter från tio olika länder och prata om var de kom ifrån. Troligen kom ni fram till att skolmaten varierar i olika länder – nu ställer vi oss frågan varför. Dela in klassen i mindre grupper och låt eleverna ta reda på mer fakta om varsitt land. Använd diskussionsfrågorna. Eleverna kan sedan presentera svaren för sina klasskamrater.

Länder: Argentina, Chile, Dominikanska Republiken, Etiopien, Indien, Island, Spanien, Thailand, USA, Grekland.

I många länder dricker man, precis som i Sverige, mjölk till skolmaten. Här får eleverna gissa vad mjölk heter på olika språk genom att para ihop rätt översättning med rätt land.

Skriv gärna upp länderna och översättningarna på tavlan och gör övningen tillsammans. Eller använd kopieringsunderlaget längst bak i kompendiet och låt eleverna göra övningen parvis.

Rätt svar till mjölk på andra språk plus huvudstäder

- Argentina – Leche – Buenos Aires
- Island – mjólk – Reykjavík
- Slovakien – mlieko – Bratislava
- Somalia – caanaha – Mogadishu
- Italien – Latte – Rom
- Syrien – Haleb – Damaskus

RÄDDA MATEN

Här får eleverna fundera på olika sätt att minska matsvinnet, både i hemmet och i skolan. Den här uppgiften kan också vara bra att prata om tillsammans i klassrummet och skriva upp allt ni kommer på på tavlan.

TIPS!

Längst bak i kompendiet (s. 10–15) finns alla övningar som kopieringsunderlag. På kund.arla.se kan du ladda ner material som hör ihop med Hela världens skolmat.

VAD ÄTER BARN I ANDRA LÄNDER?

Här ser du tio olika brickor med maträtter från olika länder. Välj ut en bricka och diskutera tillsammans i klassen vad som finns på den. I vilket land tror ni att man äter den maträtten?

Fortsätt sedan med att para ihop resten av lunchbrickorna med rätt land.

Länder: *Argentina, Chile, Dominikanska Republiken, Etiopien, Grekland, Indien, Island, Spanien, Thailand, USA.*

PRATA OM:

- Vilka ingredienser kan ni se på varje bricka?
- Vad kommer från djur?
- Vad kommer från växter?
- Finns det något på tallriken som vi odlar här i Sverige?
- Är det någon som har smakat någon av rätterna?

Daal med röda linser, salta mandlar, kokosmjölk, persilja och yoghurt.

Land: _____

Cazuela de Ave med pumpa, sötpotatis, kyckling, tomatsallad och avocadocrème

Land: _____

La Bandera Dominicana med lövbiff, röda bönor och adobokrydda

Land: _____

Doro Wat med kyckling, berbere, couscous med lime, granatäpple, fetaost och vitlökssås

Land: _____

Souvlaki med klyftpotatis, tzatziki och aubergineröra.

Land: _____

Empanadas med köttfärs, tomat, russin och ägg.

Land: _____

Tortilla med salsa och bräckt skinka

Land: _____

Plokk fiskur med potatis, lök och riven ost.

Land: _____

Corn dogs med macaroni cheese, sallad och morötter

Land: _____

Tom Yum Gai med kyckling, citrongräs och jasminris

Land: _____

SKOLMATEN I SVERIGE

DIN FAVORITRÄTT

I Sverige får vi gratis skolmat varje dag. Vi kanske inte tänker på det, men det är faktiskt ganska lyxigt. I många andra länder får nämligen barnen ta med sig skollunch själva eller betala för den.

Vilken är din favoriträtt? Rita och skriv vad den innehåller.

PRATA OM

- Presentera rätten du målat. Varför är detta din favoriträtt?
- Från vilket land kommer den?
- Brukar ni äta detta i skolan? Om inte, diskutera anledningar till att ni inte gör det.
- Har många samma favoriträtt? Hur kommer det sig i så fall?
- Om du fick välja en av rätterna från något av de andra länderna, vilken skulle du välja då?

ETT BREV FRÅN INDIEN

Här är ett brev från Navin i Indien. Läs igenom vad han skrivit och svara sedan på frågorna han ställer.

Hej!

Jag heter Navin och går i andra klass i en skola i Nagpur som ligger i Indien.

Skolan är kul tycker jag! Mina favoritämnen är matematik och historia. Vilka ämnen gillar du?

Varje dag klockan 11.30 får vi skolmat. Ofta äter vi ris med grönsaksgryta och till det dricker vi mjölk. Eftersom vi inte har någon matsal äter vi i klassrummet. Vad äter man för skolmat i Sverige? Tycker du att den är god?

Efter vi har ätit är det rast och då brukar jag spela fotboll. Ibland gör jag flera mål! Vad tycker du om att göra på rasten?

Skriv gärna tillbaka och berätta hur det är att gå i skolan i Sverige.

Hej då!

UPPTÄCK ANDRA LÄNDER

Förut fick ni titta på lunchbrickor från tio olika länder och gissa var de kom ifrån. Som ni kunde se så varierar skolmaten väldigt mycket i olika länder, men vet ni varför? Ta reda på mer fakta om varsitt land tillsammans med några kompisar.

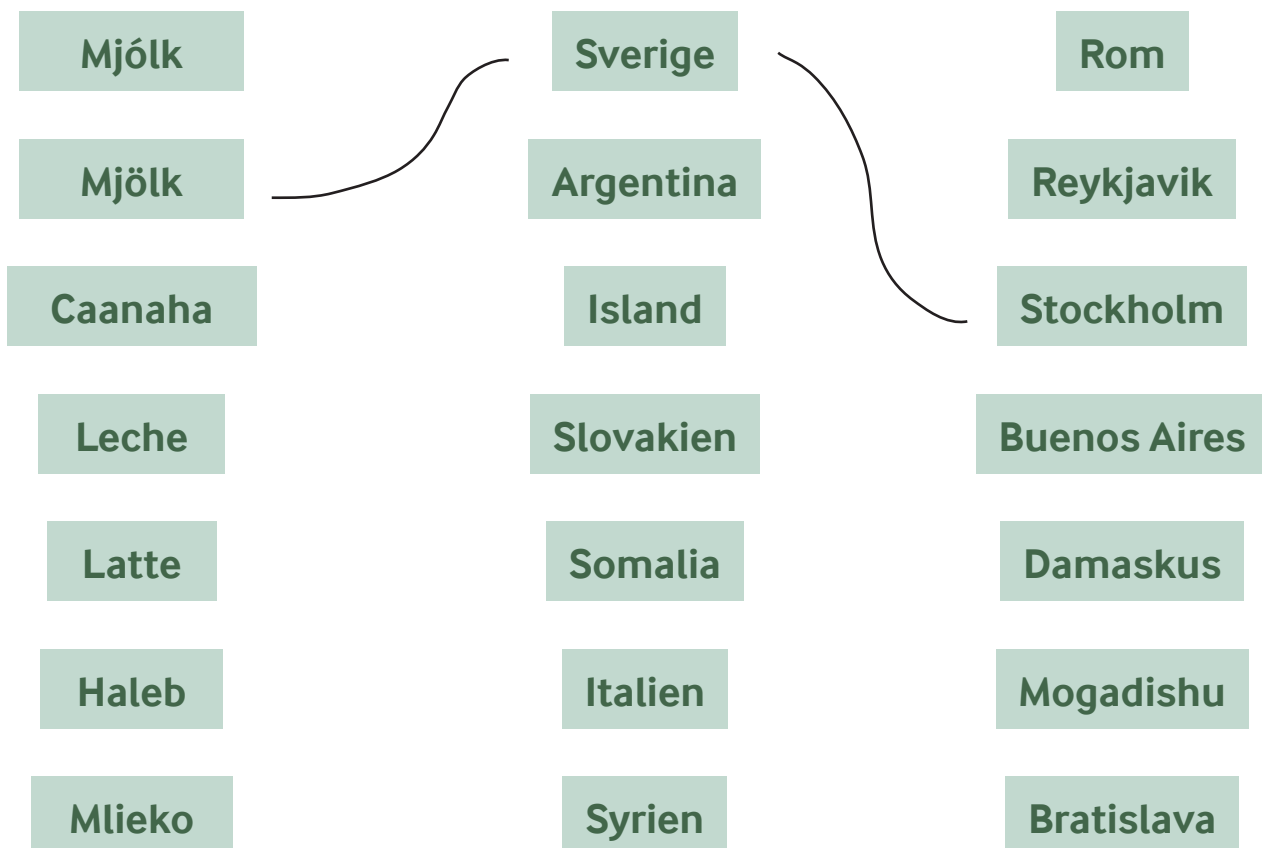
Länder: *Argentina, Chile, Dominikanska Republiken, Etiopien, Indien, Island, Spanien, Thailand, USA, Grekland.*

Svara på följande frågor

- Vad heter huvudstaden?
- Hur många bor i landet?
- Var ligger det på kartan?
- Vad odlar man i landet?
- Varför tror du att den här lunchrätten är typisk för det landet?
- Ta reda på ytterligare tre rätter som är vanliga för landet.
- I Sverige äter vi mat från många andra länder, hur tror du att nya maträtter kommer hit?
- Vilka länders mat äter vi inte lika ofta?

MJÖLK PÅ OLIKA SPRÅK

I många länder dricker man mjölk till skolmaten, men vet du vad mjölk heter på olika språk? Para ihop rätt översättning med rätt land och huvudstad.

RÄDDA MATEN

Varje dag slängs mycket mat. Det kan vara mat som blivit över eller som hunnit bli gammal. Det kallas matsvinn. Det är viktigt att vi blir bättre på att inte kasta mat i onödan. Då kan den räcka till fler och det vore bättre för miljön.

SKRIV DIN BÄSTA IDÉ FÖR HUR MAN KAN MINSKA MATSVINNET:

Hemma: _____

I skolan: _____

VAD ÄTER BARN I ANDRA LÄNDER?

Para ihop rätt lunchbricka med rätt land.

Länder: Argentina, Chile, Dominikanska Republiken, Etiopien, Grekland, Indien, Island, Spanien, Thailand, USA.

Daal med röda linser, salta mandlar, kokosmjölk, persilja och yoghurt.

Land: _____

Cazuela de Ave med pumpa, sötpotatis, kyckling, tomatsallad och avocadocrème

Land: _____

La Bandera Dominicana med lövbiff, röda bönor och adobokrydda

Land: _____

Doro Wat med kyckling, berbere , couscous med lime, granatäpple, fetaost och vitlökssås

Land: _____

Souvlaki med klyftpotatis, tzatziki och aubergineröra.

Land: _____

Empanadas med köttfärs, tomat, russin och ägg.

Land: _____

Tortilla med salsa och bräckt skinka

Land: _____

Plokk fiskur med potatis, lök och riven ost.

Land: _____

Corn dogs med macaroni cheese, sallad och morötter

Land: _____

Tom Yum Gai med kyckling, citrongräs och jasminris

Land: _____

Det här är min favoriträtt:

Hej!

Jag heter Navin och går i andra klass i en skola i Nagpur som ligger i Indien. Skolan är kul tycker jag! Mina favoritämnen är matematik och historia. Vilka ämnen gillar du?

Varje dag klockan 11.30 får vi skolmat. Ofta äter vi ris med grönsaksgryta och till det dricker vi mjölk. Eftersom vi inte har någon matsal äter vi i klassrummet. Vad äter man för skolmat i Sverige? Tycker du att den är god?

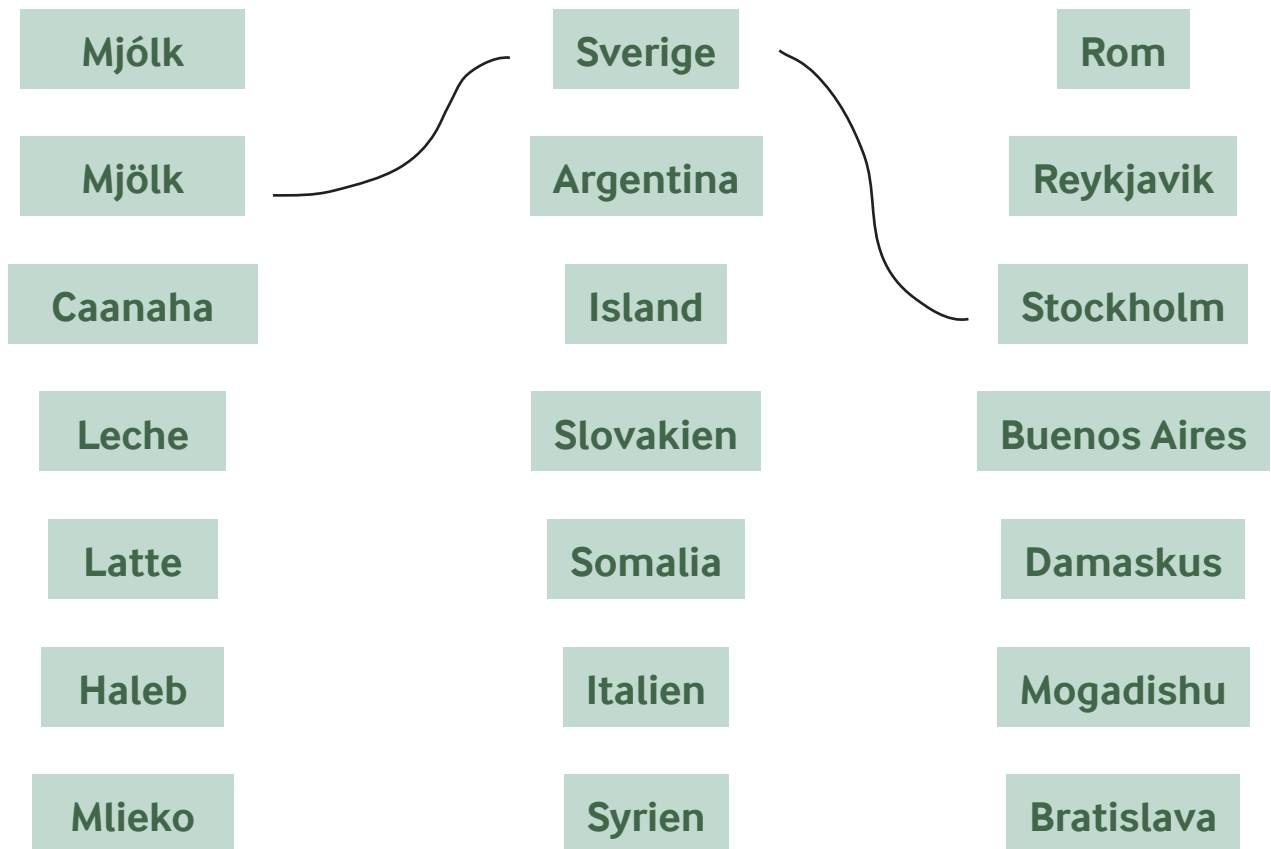
Efter vi har ätit är det rast och då brukar jag spela fotboll. Ibland gör jag flera mål! Vad tycker du om att göra på rasten?

Skriv gärna tillbaka och berätta hur det är att gå i skolan i Sverige.

Hej då!

VAD HETER MJÖLK PÅ OLIKA SPRÅK?

Para ihop rätt översättning med rätt land och huvudstad.

RÄDDA MATEN

Skriv din bästa idé för hur man kan minska matsvinnet:

Hemma: _____

I skolan: _____
